

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A**

686

VITENDO VYA KUJIFUNZA KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2016

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
3. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

SEHEMU A (Alama 40)

1. Taja aina nne za mazingira ya darasa yanayochangia katika ujifunzaji wa lugha.

Kwanza, mazingira ya kusoma. Mazingira ya kusoma huongeza uwezo wa watoto wa kusoma na kuandika. Hii inajumuisha vitabu, kadi za maneno, na vifaa vingine.

Pili, mazingira ya kuandika. Mazingira ya kuandika huongeza uwezo wa watoto wa kuandika. Hii inajumuisha kalamu, karatasi, na vifaa vingine.

Tatu, mazingira ya kuzungumza. Mazingira ya kuzungumza huongeza uwezo wa watoto wa kuzungumza. Hii inajumuisha vibaraka, michezo, na vifaa vingine.

Nne, mazingira ya ubunifu. Mazingira ya ubunifu huongeza uwezo wa watoto wa ubunifu. Hii inajumuisha rangi, udongo, na vifaa vingine.

2. Fafanua kwa kifupi umuhimu wa mwalimu kuwapa watoto maoni chanya mara kwa mara. (Hoja nne).

Kwanza, huongeza hisia za kujiamini. Kumpa mtoto maoni chanya huongeza hisia zake za kujiamini. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kujifunza na huweza kusaidia.

Pili, huongeza motisha. Kumpa mtoto maoni chanya huongeza motisha yake. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kujifunza na huweza kusaidia.

Tatu, huimarisha uhusiano. Kumpa mtoto maoni chanya huimarisha uhusiano kati ya mwalimu na mtoto. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kujifunza na huweza kusaidia.

Nne, huongeza uelewa. Kumpa mtoto maoni chanya huongeza uelewa wake. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kujifunza na huweza kusaidia.

3. Eleza kwa kifupi jinsi michezo ya kuigiza inavyosaidia kukuza uwezo wa mtoto wa kuwasiliana. (Mambo manne).

Kwanza, huongeza msamiati. Michezo ya kuigiza huongeza msamiati wa mtoto. Watoto hujifunza maneno mapya na maana zake, na baadaye wanaweza kuyatumia maneno hayo.

Pili, huongeza hisia za kujiamini. Michezo ya kuigiza huongeza hisia za kujiamini za mtoto. Watoto hujisikia huru na kujiamini wanapoigiza.

Tatu, huongeza uwezo wa kuzungumza. Michezo ya kuigiza huongeza uwezo wa mtoto wa kuzungumza. Watoto hujifunza jinsi ya kuzungumza na kuwasiliana.

Nne, huongeza uwezo wa kufuata maelekezo. Watoto wanapocheza michezo ya kuigiza, wanapaswa kufuata maelekezo. Hii huongeza uwezo wao wa kusikiliza na kufuata maelekezo.

4. Ainisha manufaa manne ya kutumia nyimbo na mashairi katika kufundisha stadi ya kusikiliza.

Kwanza, huongeza motisha. Nyimbo na mashairi huongeza motisha ya watoto. Hii huongeza uwezo wao wa kujifunza lugha.

Pili, huongeza uelewa. Nyimbo na mashairi huongeza uelewa wa watoto. Hii huongeza uwezo wao wa kujifunza lugha.

Tatu, huongeza uwezo wa kufuata sauti. Nyimbo na mashairi huongeza uwezo wa watoto wa kufuata sauti. Hii huongeza uwezo wao wa kusikiliza na kuelewa.

Nne, huongeza uwezo wa kufikiri. Nyimbo na mashairi huongeza uwezo wa watoto wa kufikiri. Hii huongeza uwezo wao wa kuzungumza na kuwasiliana.

5. Bainisha matatizo manne ya kimaumbile yanayoweza kuathiri uwezo wa mtoto wa kuzungumza.

Kwanza, matatizo ya ulimi. Ulimi mfupi au ulimi uliungana unaweza kuathiri uwezo wa mtoto wa kutamka maneno kwa usahihi. Hii huweza kuleta ugumu wa kutamka sauti za herufi.

Pili, matatizo ya mdomo. Mdomo wa mtoto unaweza kuwa na kasoro au tatizo la mdomo wa juu au wa chini, jambo linaloweza kuathiri uwezo wake wa kutamka maneno.

Tatu, matatizo ya meno. Meno yaliyokaa vibaya au yaliyopindika yanaweza kuathiri uwezo wa mtoto wa kutamka sauti za herufi, hasa zile zinazohitaji meno.

Nne, matatizo ya ugonjwa wa kigugumizi. Kigugumizi huweza kuathiri uwezo wa mtoto wa kutamka maneno kwa usahihi. Mtoto anaweza kuwa na ugumu wa kutamka maneno au sentensi.

6. Kwa nini ni muhimu kwa mwalimu kutumia lugha sanifu na fasaha anapowafundisha watoto? Toa sababu nne.

Kwanza, mwalimu ni mfano wa kuigwa. Watoto huiga jinsi mwalimu anavyozungumza. Mwalimu anapotumia lugha sanifu na fasaha, huwafundisha watoto jinsi ya kuzungumza lugha hiyo kwa usahihi.

Pili, husaidia kurekebisha matamshi mabaya. Watoto wanaweza kuwa na matamshi mabaya kutoka mazingira yao. Mwalimu anapotumia lugha sanifu, huwasaidia watoto kurekebisha matamshi yao na kujifunza matamshi sahihi.

Tatu, huongeza uelewa wa lugha. Mwalimu anapotumia lugha sanifu na fasaha, watoto huweza kuelewa maelekezo na kujifunza lugha kwa urahisi zaidi. Hii huongeza uwezo wao wa kusoma na kuandika.

Nne, hukuza stadi za mawasiliano. Mwalimu anapotumia lugha sanifu na fasaha, huwasaidia watoto kujifunza jinsi ya kuwasiliana kwa ufanisi. Hii huongeza uwezo wao wa kuzungumza na kuandika.

7. Fafanua kwa kifupi jinsi unavyoweza kutumia matukio ya kila siku darasani (k.m. wakati wa kula) kama fursa za kufundisha lugha. (Hoja nne).

Kwanza, tumia maelekezo ya vitendo. Wakati wa kula, unaweza kuwapa watoto maelekezo ya vitendo. Mfano, "Weka chakula kwenye sahani yako," "Tumia kijiko," "Kula polepole." Hii huwasaidia watoto kujifunza vitenzi na kufuata maelekezo.

Pili, tumia maswali na majibu. Wakati wa kusafisha, unaweza kuwauliza watoto maswali. Mfano, "Unafanya nini sasa?", "Unatumia nini kusafisha?". Hii huwasaidia watoto kujibu maswali na kuongeza msamiati wao.

Tatu, tumia maneno mapya. Wakati wa usafi, unaweza kutumia maneno mapya. Mfano, "Weka takataka kwenye pipa la takataka," "Tumia sifongo kusafisha meza." Hii huwasaidia watoto kujifunza maneno mapya.

Nne, tumia michezo ya kuigiza. Unaweza kucheza michezo ya kuigiza kuhusu usafi au wakati wa kula. Hii huongeza motisha na hisia za watoto.

8. (a) Eleza maana ya dhana ya 'upataji lugha'.

Upataji lugha ni mchakato wa asili na usio rasmi ambapo mtoto hujifunza lugha bila ya kufundishwa kwa makusudi. Hii hutokea kwa mtoto anapojifunza lugha yake ya kwanza, kwa mfano Kiswahili kama lugha ya mama.

(b) Taja sifa mbili za upataji lugha.

Sifa ya kwanza ni asili na usio rasmi. Sifa ya pili ni mwingiliano wa kijamii.

9. Eleza faida nne za kuandaa mapema zana za kufundishia na kujifunzia stadi ya kuandika.

Kwanza, huongeza ufanisi wa kufundisha. Mwalimu anapoandaa zana mapema, huweza kufundisha kwa ufanisi zaidi. Hii huongeza uwezo wa mwalimu wa kufundisha.

Pili, huongeza motisha ya watoto. Watoto wanapokuwa na zana, hujisikia huru na kujiamini. Hii huongeza motisha yao ya kujifunza lugha.

Tatu, hupunguza muda wa kufundisha. Mwalimu anapoandaa zana mapema, hupunguza muda wa kufundisha. Hii huongeza uwezo wa mwalimu wa kufundisha.

Nne, huongeza hisia za kujiamini za mwalimu. Mwalimu anapoandaa zana mapema, huongeza hisia zake za kujiamini na huweza kufundisha kwa ufanisi zaidi.

10. Chambua kwa kifupi umuhimu wa mwalimu kuwa msikilizaji mzuri kwa watoto anaowafundisha. (Hoja nne).

Kwanza, huongeza hisia za kujiamini. Mwalimu anapomsikiliza mtoto, humfanya ajisikie kujiamini na thamani yake kutambuliwa. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kuzungumza na kujieleza.

Pili, husaidia kutambua matatizo ya lugha. Mwalimu anapomsikiliza mtoto, anaweza kugundua matatizo ya lugha ya mtoto mapema. Hii inaweza kumsaidia mtoto kupata msaada mapema kabla ya tatizo kuwa kubwa.

Tatu, huongeza ushirikiano. Mwalimu anapomsikiliza mtoto, huongeza ushirikiano. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kushiriki katika mazungumzo na kujifunza lugha.

Nne, husaidia kurekebisha makosa. Mwalimu anapomsikiliza mtoto, anaweza kugundua makosa ya mtoto. Hii inaweza kumsaidia mtoto kurekebisha makosa yake na kujifunza lugha.

SEHEMU B (Alama 30)

11. "Ukosefu wa ushirikiano kati ya wazazi na walimu ni kikwazo kikubwa katika ukuaji wa lugha kwa mtoto." Jadili kauli hii kwa hoja tano.

Kwanza, hupunguza motisha ya watoto. Mtoto anapokosa ushirikiano kati ya wazazi na walimu, anaweza kupoteza motisha yake. Hii huweza kumfanya asishiriki kikamilifu katika mazungumzo na huweza kuathiri uwezo wake wa kujifunza lugha.

Pili, huongeza ugumu wa kufundisha. Mwalimu anaweza kuwa na ugumu wa kufundisha bila ushirikiano wa wazazi. Hii huweza kusababisha kufundisha kwa njia ya kufikirika, jambo linaloweza kuongeza ugumu wa kujifunza kwa watoto.

Tatu, hupunguza uelewa wa watoto. Mtoto anapokosa ushirikiano kati ya wazazi na walimu, huweza kupoteza uelewa wake. Hii huweza kuathiri uwezo wake wa kujifunza.

Nne, huongeza gharama. Mwalimu anaweza kuhitaji kununua zana, jambo linaloweza kuongeza gharama. Hii inaweza kuwa kikwazo kikubwa kwa shule zenye bajeti ndogo.

Tano, huongeza hisia za duni. Mtoto anapokosa ushirikiano kati ya wazazi na walimu, anaweza kujisikia duni. Hii huweza kumkatisha tamaa na kupunguza motisha yake ya kujifunza lugha.

12. Fafanua kwa kina jinsi utakavyoandaa na kutekeleza shughuli ya "maonyesho na maelezo" ili kukuza uwezo wa watoto wa kuzungumza na kujiamini.

Kwanza, chagua mada. Mwalimu anaweza kuchagua mada rahisi, kama vile "kitu unachopenda sana". Hii huwasaidia watoto kujua nini wanapaswa kueleza.

Pili, waandalishe watoto. Waambie watoto waandae kitu ambacho wanapenda sana. Hii huongeza motisha na huweza kusaidia watoto kujifunza jinsi ya kuandaa.

Tatu, fanya mazoezi ya kuzungumza. Waombe watoto wajaribu kuzungumza mbele ya mwalimu. Hii huongeza hisia zao za kujiamini na kuwafanya wawe na motisha ya kujifunza.

Nne, waulize maswali. Mwalimu anaweza kuwauliza maswali watoto. Mfano, "Una kitu gani?", "Kitu chako kina rangi gani?". Hii huongeza uwezo wa watoto wa kuzungumza na kuwasiliana.

Tano, waombe waeleze kwa undani. Waombe watoto waeleze kwa undani. Mfano, "Kwa nini unapenda kitu chako?", "Ulikipata wapi?". Hii huongeza uwezo wa watoto wa kuzungumza.

13. "Mazingira ya nyumbani yana mchango mkubwa katika utayari wa kusoma kwa mtoto." Thibitisha kauli hii kwa hoja tano.

Kwanza, familia huweza kuongeza msamiati. Wazazi wanaweza kuongeza msamiati wa watoto wao kwa kuzungumza nao. Hii huongeza uwezo wa watoto wa kusoma.

Pili, familia huweza kuongeza uwezo wa kusoma. Wazazi wanaweza kuongeza uwezo wa watoto wao wa kusoma kwa kusoma nao vitabu. Hii huongeza uwezo wa watoto wa kusoma na kuandika.

Tatu, familia huweza kuongeza motisha. Wazazi wanaweza kuongeza motisha ya watoto wao kwa kuwapa vitabu na vifaa vya kusoma. Hii huongeza uwezo wa watoto wa kujifunza lugha.

Nne, familia huweza kuongeza hisia za kujiamini. Wazazi wanaweza kuongeza hisia za kujiamini za watoto wao kwa kuwasifu. Hii huongeza uwezo wa watoto wa kuzungumza na kuandika.

Tano, familia huweza kuongeza uelewa. Wazazi wanaweza kuongeza uelewa wa watoto wao kwa kuwajibu maswali. Hii huongeza uwezo wa watoto wa kusoma na kuandika.

SEHEMU C (Alama 30)

14. Eleza hatua tano utakazopitia ili kuongoza darasa la awali katika kuigiza tamthilia fupi kuhusu umuhimu wa usafi.

Kwanza, chagua mada na wahusika. Mwalimu anaweza kuchagua mada ya usafi na wahusika kama mama, baba, na mtoto. Hii huwasaidia watoto kuelewa mada na kujifunza jinsi ya kuigiza.

Pili, andika maneno ya kuigiza. Mwalimu anaweza kuandika maneno mafupi na rahisi kwa watoto. Kwa mfano, "Mama, tafadhali nisaidie kuosha mikono," "Ndio, mwanangu. Ni muhimu kuosha mikono."

Tatu, gawanya majukumu na waigizaji. Mwalimu anaweza kuwagawanya watoto katika makundi na kuwapa majukumu. Hii huongeza ushirikiano na huweza kusaidia watoto kujifunza jinsi ya kuigiza.

Nne, fanya mazoezi na kurekebisha. Mwalimu anaweza kufanya mazoezi na watoto na kuwarekebisha wanapofanya makosa. Hii huongeza uwezo wao wa kuzungumza na kuwasiliana.

Tano, igiza tamthilia. Mwalimu anaweza kuwasaidia watoto kuigiza tamthilia mbele ya darasa. Hii huongeza hisia za kujiamini na huweza kusaidia watoto kujifunza jinsi ya kuzungumza.

15. Bainisha faida tano za kutumia vifaa halisi katika kufundisha stadi za lugha na pia taja changamoto mbili.

Kwanza, huongeza uelewa. Vifaa halisi huongeza uelewa wa watoto. Watoto hujifunza maneno kwa kutumia hisia zao za kuona, kusikia, kunusa, na kugusa.

Pili, huongeza motisha. Vifaa halisi huongeza motisha ya watoto. Watoto hujisikia huru na kujiamini wanapotumia vifaa halisi.

Tatu, hupunguza utofauti wa lugha. Vifaa halisi hupunguza utofauti wa lugha. Watoto wanaweza kujifunza maneno kwa lugha tofauti kwa kutumia vifaa halisi.

Nne, hukuza stadi za hisia. Vifaa halisi huongeza hisia za watoto. Watoto wanaweza kujifunza maneno kwa kutumia hisia zao za kuona, kusikia, kunusa, na kugusa.

Tano, huongeza ubunifu. Vifaa halisi huongeza ubunifu wa mtoto. Watoto wanaweza kujifunza maneno mapya na maana zake kwa kutumia vifaa halisi.

Changamoto ya kwanza ni gharama. Vifaa halisi vinaweza kuwa na gharama. Changamoto ya pili ni hatari. Vifaa halisi vinaweza kuwa na hatari kwa watoto.

16. Eleza matayarisho manne ya mwanzo yanayohitajika ili kumfundisha mtoto stadi za awali za kuandika.

Kwanza, mazoezi ya mikono. Watoto wanapaswa kufanya mazoezi ya mikono ili kuongeza misuli ya mikono. Hii huongeza uwezo wao wa kushika kalamu.

Pili, kuchora. Watoto wanapaswa kuchora ili kuongeza uratibu wa macho na mikono. Hii huongeza uwezo wao wa kushika kalamu.

Tatu, kuunganisha vizuizi. Watoto wanapaswa kuunganisha vizuizi. Hii huongeza uratibu wa macho na mikono na huongeza uwezo wao wa kushika kalamu.

Nne, kutengeneza kitu kwa udongo. Watoto wanapaswa kutengeneza kitu kwa udongo. Hii huongeza uratibu wa macho na mikono na huongeza uwezo wao wa kushika kalamu.